

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

У статті розглядаються складові та пріоритети механізму розвитку експортноорієнтованих виробництв, аналізуються напрями механізму реалізації експортного потенціалу регіону, пропонується вибір напрямів механізму реалізації експортного потенціалу регіону через визначення складових та пріоритетів розвитку експортноорієнтованих виробництв.

Ключові слова: експортний потенціал регіону, формування, експортноорієнтовані виробництва, механізм реалізації, механізм розвитку, експортноорієнтована модель.

В статье рассматриваются составляющие и приоритеты механизма развития экспортноориентированных производств, анализируются направления механизма реализации экспортного потенциала региона, предлагается выбор направлений механизма реализации экспортного потенциала региона через определение составляющих и приоритетов развития экспортноориентированных производств.

Ключевые слова: экспортный потенциал региона, формирование, экспортноориентированные производства, механизм реализации, механизм развития, экспортноориентированная модель.

In the article constituents and priorities of mechanism of development of exportoriented productions are examined, directions of mechanism of realization of export potential of region are analysed, the choice of directions of mechanism of realization of export potential of region is offered through determination of constituents and priorities of development of exportoriented productions.

Keywords: export potential of region, forming, exportoriented production, mechanism of realization, mechanism of development, exportoriented model.

Вступ. Формування експортного потенціалу регіону є процесом, що постійно розвивається, етапи якого пов'язані з динамікою економічних перетворень. Для реалізації усього комплексу заходів з використання наявного потенціалу і формування стійких перспектив розширення експорту потрібно глибокі перетворення, що зачіпають глибинні економічні процеси. В сучасних умовах вирішення проблем вдосконалення експортного потенціалу залежить не тільки від внутрішньоекономічної

ситуації, але і від змін у світовому економічному середовищі. Очевидна необхідність якісного розвитку експортної діяльності шляхом нарощування експортного потенціалу, підвищення частки високотехнологічної та інноваційної продукції.

Постановка проблеми. Період трансформації економіки України в деяких аспектах негативно відображається на процесах реформації в економіці регіонів. Значна частина із здійснюваних експортних угод спрямована на отримання миттєвої вигоди. Переважна більшість продукції, яка експортується, – продукція з низьким ступенем переробки, що у свою чергу, також негативно позначається на процесі реалізації експортного потенціалу регіону. У зв'язку з цим виникає очевидна необхідність розробки механізму, який допоможе в повному обсязі реалізувати закладені в регіоні потенційні можливості експорту. Отже, існування відкритої економіки неможливе без ефективно функціонуючого експортного сектора, внаслідок цього потрібне створення основи системи реалізації експортного потенціалу, визначення характеру і спрямованості експортної спеціалізації і розробка механізму реалізації експортного потенціалу регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблемні аспекти формування і реалізації експортного потенціалу регіону розглянуті в роботах російських учених Борисюка Н.К. [1], Єлькіна І.В. [4], Кірсанова В.В. [5], Савельєва І.І. [7], Сейфулаєвої М.Є. [9]. У вітчизняній літературі, присвяченій проблемам визначення перспектив реалізації експортного потенціалу регіону необхідно відмітити роботи Третяк В.В. [10; 11], Кутідзе Л.С. [6]. Однак, багато питань цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальших досліджень. Зокрема, це стосується уточнення складових і визначення пріоритетів експортноорієнтованих виробництв регіону, що є складовою частиною механізму реалізації експортного потенціалу регіону.

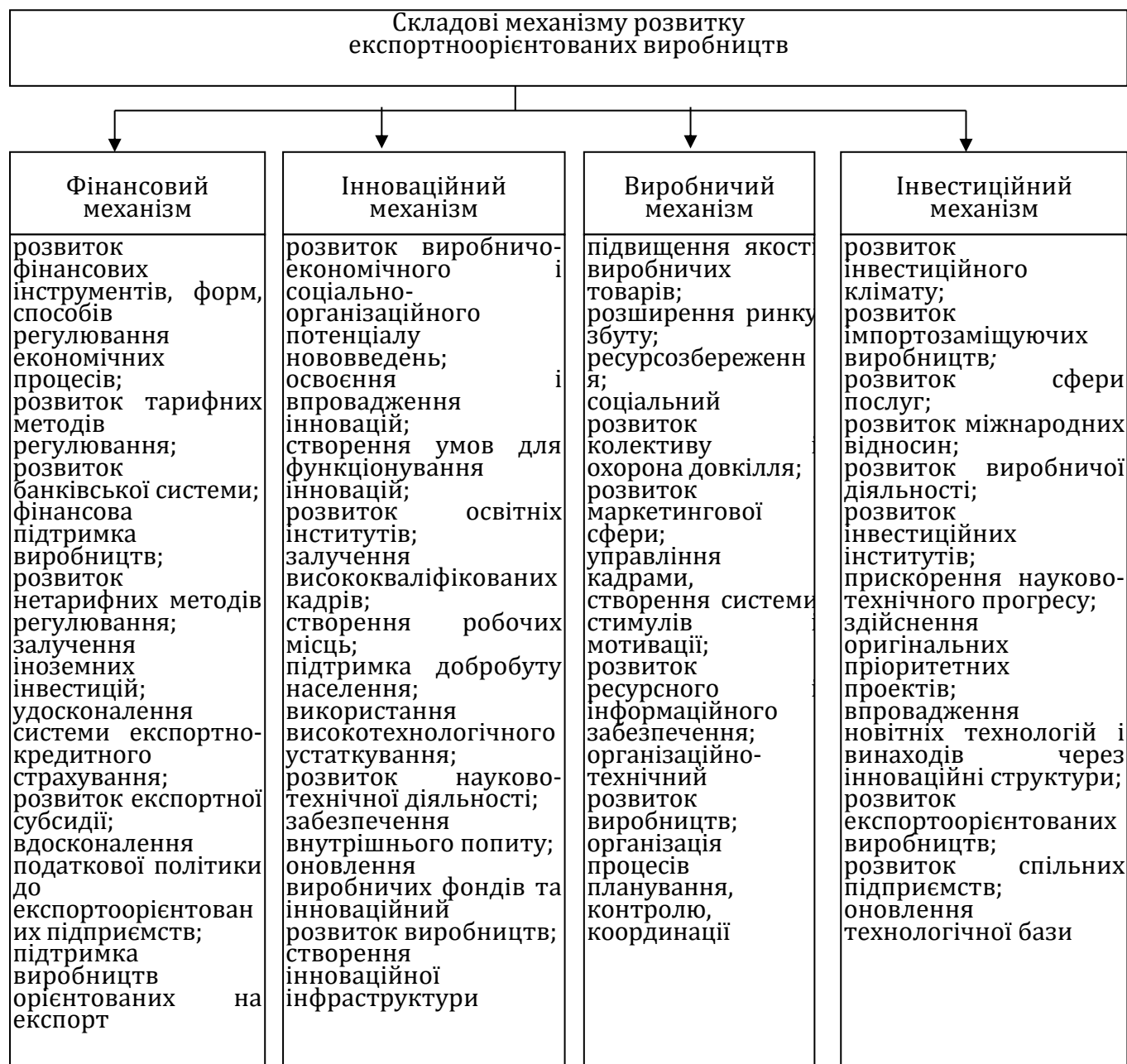
Метою статті є вибір напрямів механізму реалізації експортного потенціалу регіону через визначення складових та пріоритетів розвитку експортноорієнтованих виробництв, що дає змогу досягти визначених відповідними державними програмами цілей і завдань та забезпечити стійкий розвиток регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективно діючої системи експортного потенціалу регіону повинне стати важливою складовою частиною механізму його розвитку. У міру проходження через

певні стадії розвитку експортний потенціал регіону випробовує дію певних складових [8].

У свою чергу для підвищення експортного потенціалу регіону важливе розширення експортноорієнтованих виробництв, тому виявлення економічних складових механізмів розвитку експортноорієнтованих виробництв регіону є принципово важливим в аспекті розширення процесів глобалізації, інтеграції, підвищення ролі високих технологій, міжнародної конкуренції.

Представимо схематично складові механізму розвитку експортноорієнтованих виробництв регіону (рис. 1).

Рис. 1. Складові механізму розвитку експортноорієнтованих виробництв

Виробничий механізм є одним з чинників підвищення експортного потенціалу регіону, конкурентоспроможності та економічного зростання виробництва, ґрунтується на механізмах контролю і управління. Вдосконалення виробничого механізму актуальне не лише на рівні підприємств, але і для регіону і держави в цілому.

Нерозвиненість маркетингової сфери, недостатність інформації про кон'юнктуру ринку, відсутність виробничих планів – усе це свідчить про слабкий виробничий менеджмент [8].

Інноваційний механізм спрямований на створення, освоєння і впровадження новітніх технологій, на розвиток науково-технічного, інноваційного потенціалу, на розробку і використання різного виду нововведень, на подальше функціонування інновацій, на оновлення основних фондів підприємств, на розвиток виробничої бази підприємств, на створення нових робочих місць [3].

Інвестиційний механізм спрямований на забезпечення зростання економічного потенціалу як окремого регіону, так і країни в цілому, на нарощування наукового і виробничого потенціалу, на забезпечення рівномірного розвитку промисловості; на розвиток пріоритетних галузей і виробництв, на розвиток інноваційного потенціалу, на розвиток форми спільного підприємництва за допомогою залучення іноземних інвестицій, на розвиток інжинірингових, інформаційних, комерційних, сервісних послуг, на регулювання накопичень капіталу по різних галузях виробництва. Тому інвестиції виступають основним інструментом розвитку виробництва і науково-технічного прогресу.

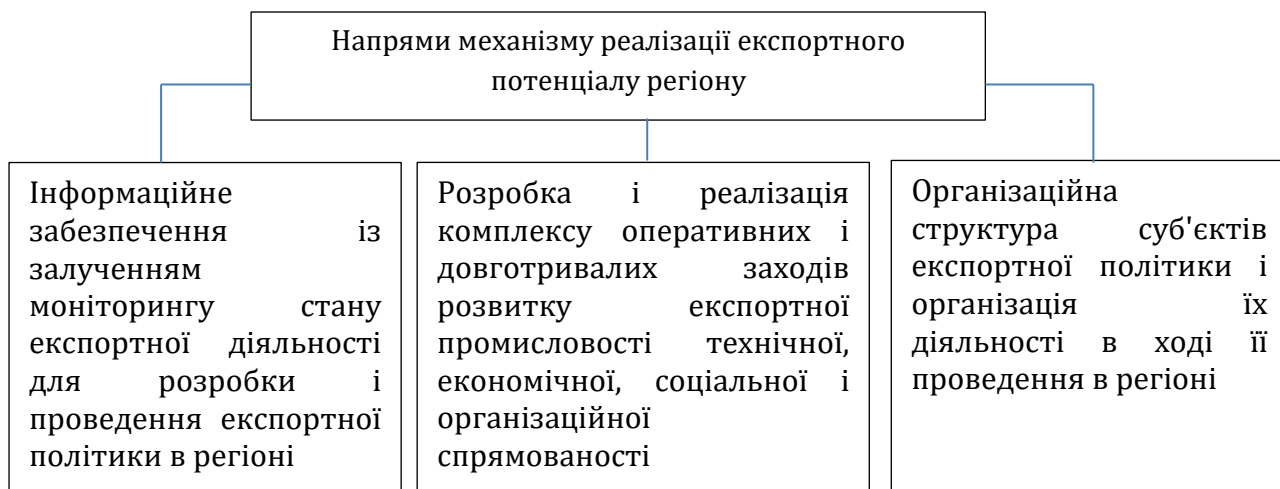
Фінансовий механізм є сукупністю фінансових інструментів, важелів, форм і способів регулювання економічних процесів розвитку експортноорієнтованих виробництв регіону. Фінансовий механізм включає цінову політику, банківські кредити, експортно-кредитне страхування, податкові пільги і канікули, субсидії, дотації, квоти, тарифи та ін.

Найбільшу увагу необхідно приділити розвитку банківських експортних кредитів, що виділяються приватними банками, в комбінації з кредитами державної підтримки для ефективної діяльності експортноорієнтованих виробництв [6]. Експортно-кредитне страхування потрібне для захисту інтересів експортерів, яким гарантується обов'язкова оплата товарів після їх доставки. Необхідно підтримувати експортноорієнтовані виробництва, що здійснюють ввезення сировини і

напівфабрикатів для випуску призначеної на експорт продукції шляхом надання митних пільг.

Представлені складові механізму розвитку експортноорієнтованих виробництв зумовлюють необхідність і безперечну актуальність створення механізму реалізації експортного потенціалу регіону, здатного перетворити в дійсність зв'язок між об'єктивними і суб'єктивними чинниками розвитку експорту. Без опори на такий механізм не реально не лише забезпечення стійкого економічного розвитку експортної діяльності регіону в перспективі, але і вирішення завдань, які вже офіційно визначені як пріоритетні на теперішній момент часу.

Механізм реалізації експортного потенціалу регіону діє у рамках загального господарського механізму управління народним господарством регіону [10]. В той же час він є самостійною системою правових, економічних і організаційних заходів державної дії на соціально-економічні процеси в експортній діяльності, спрямовані на стійкий розвиток експортноорієнтованих галузей і підприємств на ближню і далеку перспективу. Цей механізм в загальному вигляді складається з наступних напрямів (рис. 2).

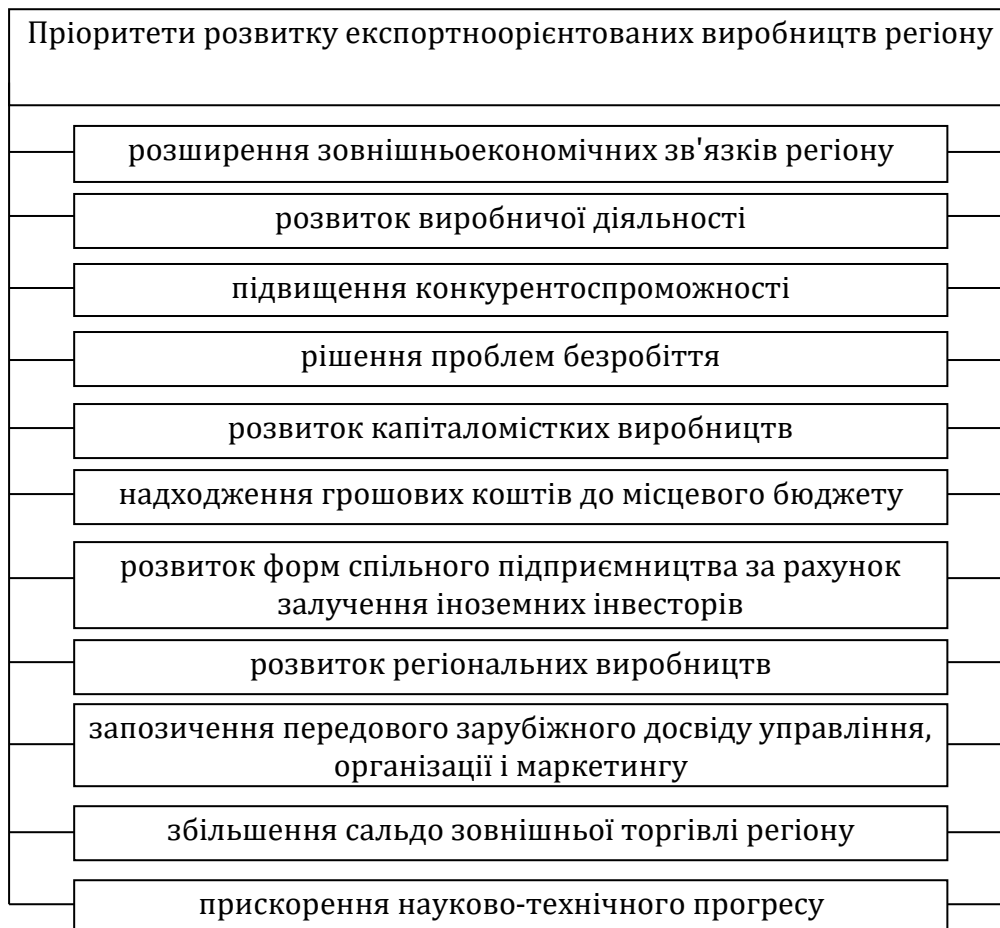

Рис. 2. Напрями механізму реалізації експортного потенціалу регіону

Розвиток експортноорієнтованих виробництв є результатом розширення міжнародних відносин, який дозволить вирішити завдання прискорення науково-технічного прогресу, задоволення потреб вітчизняних виробництв в прогресивному устаткуванні, новітніх технологічних процесах, сировині та матеріалах, вдосконалення потужностей в найбільш важливих і пріоритетних галузях економіки, освоєння нових методів управління і маркетингу, дозволить розширити

можливості збільшення валютної виручки регіону, пом'якшити в максимальній мірі несприятливі для регіону умови конкуренції на зовнішньому ринку, посприє підвищенню ефективності інших виробництв, залежних від них. Розвиток пріоритетних експортноорієнтованих виробництв приведе до розвитку галузі, до якої вони відносяться [11].

Доцільно визначити переваги розвитку експортноорієнтованих виробництв на рівні регіону (рис. 3).

Рис. 3. Пріоритети розвитку експортноорієнтованих виробництв регіону

Розвиток експортоорієнтованої моделі співвідноситься з регіональними особливостями спеціалізації на виробництві готової продукції по широкому колу галузей, обсяги якої перевищують по своєму потенціалу внутрішній ринок; необхідністю за рахунок експортних поставок придбання імпортованих товарів для забезпечення потреб економіки, у тому числі сировинних і енергетичних ресурсів; випереджаючим розвитком зовнішнього ринку в порівнянні з внутрішнім,

внаслідок чого зовнішній ринок і, отже, експорт перетворюються на основний інструмент поліпшення динаміки кількісних показників і якісного розвитку регіону; підвищенням значущості експорту послуг, капіталів, трудових ресурсів, формування інфраструктури, товарної і рекламно-маркетингової мережі за кордоном [7].

У свою чергу мають місце і негативні чинники, пов'язані з розвитком експортноорієнтованих виробництв регіону, які, як правило, виражаються в основному в сировинному експорті регіону, оскільки надмірна його присутність в структурі продукції, що експортується, загрожує привести до примітивізації структури промисловості регіону; відтоку фінансових ресурсів з оброблювальної промисловості регіону, що в довгостроковому плані може привести до послаблення конкурентоспроможності оброблювальної промисловості регіону, уповільнення темпів економічного зростання. Стагнація ж в оброблювальній промисловості здатна привести до її відставання від світового технологічного розвитку і необхідності імпортувати нову техніку, що практично обнуляє ефект від сировинного експорту, оскільки ставить економічний розвиток регіону і, у свою чергу, країни в залежність від іноземних виробників [2].

Крім того існують негативні моменти і при орієнтації економіки регіону на експорт промислового устаткування високого ступеня переробки, якщо у виробництві цього устаткування висока доля імпортних комплектуючих, що веде до прив'язки ціни машин, що експортуються, і верстатів до вартості їх імпортних деталей, а також до можливості впливу країни-імпортера на регіон, галузь і економіку країни в цілому. Експорт промислових товарів розглядається багатьма розвиненими країнами як серйозна загроза для їх власних галузей. Вони часто утворюють торговельні бар'єри. Навіть якщо поточні бар'єри знаходяться на низькому рівні, країни, що розвиваються, можуть відчувати, що для них занадто ризиковано розширювати свій експорт подібних товарів із-за боязні майбутнього підвищення бар'єрів.

Найбільша ефективність діяльності експортноорієнтованої моделі економіки регіону досягається при сприятливій зовнішній кон'юктурі та зростаючому попиті з боку розвинених країн. Із зростанням добробуту неминуче збільшуються витрати виробництва, що, у свою чергу, може привести до зниження експортного потенціалу регіону.

Пріоритетна галузь, на основі розвитку якої може бути створена база для підвищення експортного потенціалу регіону, повинна відповідати наступним критеріям:

мати можливості швидкого нарощування експорту, а також перспективи підвищення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку;

мати перспективний попит на свою продукцію на внутрішньому ринку, тобто залежність економіки регіону від експорту повинна пом'якшуватися до деякої міри зростаючим внутрішнім попитом;

сприяти підвищенню рівня розвитку регіону, особливо, наукового і інтелектуального потенціалу;

скорочувати залежність від імпорту сировини і енергії, знижувати ресурсоемність промислового виробництва в цілому;

пом'якшувати в максимально можливій мірі несприятливі для регіону умови конкуренції на зовнішньому ринку, тобто мінімізувати невідповідність і дисбаланси в зовнішньоторговельній діяльності регіону;

сприяти підвищенню ефективності виробництва в інших секторах економіки.

Висновки. Механізм реалізації експортного потенціалу регіону досягається віддзеркаленням напрямів державного регулювання економіки в умовах ринкових стосунків з урахуванням особливостей відтворювального циклу в експортній промисловості й експортноорієнтованих галузях, а також з урахуванням експортної спеціалізації регіону. Результатом формування названого механізму являється підвищення експортного потенціалу регіону, досягнення його економічного зростання, а також стабільний розвиток експортної діяльності регіону в структурі зовнішньоторговельних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Борисюк Н.К. Основные направления развития экспортного потенциала региона / Н.К. Борисюк, Р.М. Прытков // Весник Оренбургского государственного университет. – 2008. – № 85. – С. 64-70.

2. Вардомский Л.Б. Региональные проблемы российского экспорта / Л.Б. Вардомский // Внешняя торговля. – 1995. – №1. – С. 6-8.

3. Волкодавова Е.В. Экспортный потенциал промышленных предприятий: теория, методология, практика: монография / Е.В. Волкодавова. – Самара: СГЭУ, 2007. – 160 с.

4. Елькин И. В. Подход к оценке влияния развития экспортного потенциала региона на рост уровня благосостояния его населения / И.В. Елькин // Известия Иркутской государственной экономической академии. 2008. – № 4(60). – С. 41-44.

5. Кирсанов В.В. Сравнительный анализ и оценка экспортного потенциала региона: на примере Республики Татарстан: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / В.В. Кирсанов. – Казань, 2005. – 24 с.

6. Кутідзе Л.С. Експортний потенціал регіону: сутність, діагностика, механізми реалізації: монографія / Л.С. Кутідзе. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – 318 с.

7. Савельев И.И. Развитие экспортного потенциала региона (на примере Владимирской области): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / И.И. Савельев. – Владимир, 2011. – 24 с.

8. Сарсембекова С.Е. Экспортоориентированные производства в системе мирохозяйственных связей: вопросы теории и практики: учеб. пособие / С.Е. Сарсембекова. – Павлодар, 2004. – 108 с.

9. Сейфуллаева М.Э. Экспортный потенциал российских регионов в условиях глобализации мировой экономики / М.Э. Сейфуллаева, В.М. Капицин // Маркетинг. – 2001. – №1. – С. 3-13.

10. Третьак В.В. Розвиток регіональних зовнішньоекономічних зв'язків: питання теорії та практики: монографія / В.В. Третьак; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 331 с.

11. Третьак В.В. Проблеми формування та напрямки реалізації регіональної інноваційної політики / В.В. Третьак, Н.В. Дронова // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2 (16). – С. 154-156.